

N:o 8.

Ank. till Riksd. Kansli den 28 April 1873, kl. 2 e. m.

Första Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 1, i anledning af Herr L. Rydins motion (N:o 40) om förändringar i de vid meddelande af tillåtelse för utländing att här i riket förvärfva och besitta fast egendom, eller idka bergsbruk m. m. hittills följda grundsatser.

Uti en inom Första Kammaren väckt och till dess Tredje Tillfälliga Utskott remitterad motion (N:o 40) har Herr H. L. Rydin, med hvilken Herr A. Odelberg förenat sig, påkallat Riksdagens uppmärksamhet å de vådor, som, efter motionärens förmenande, kunde föranledas deraf, att utländingar, utan att i riket sig bosätta och blifva svenska medborgare, få med Kongl. Maj:ts tillåtelse förvärfva och besitta fast egendom, idka bergsbruk m. m.; hvilken sin åsigt motionären grundat på nedannämnda, af honom anförda förhållanden.

Genom Kongl. Kungörelsen den 3 Oktober 1829 är förklaradt, att utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarerätt, icke är berättigad att i riket förvärfva och besitta fast egendom, utan att dertill hafva undfått Kongl. Maj:ts nådiga tillåtelse, samt att i följd deraf uppbud och fasta å egendomen ej må utländsk man beviljas. Under den derefter förflutna tiden till år 1860 synes ock dylik tillåtelse icke hafva blifvit i någon synnerligen stor utsträckning meddelad, enär, enligt till Justitiestats-departementet år 1857 från Konungens Befallningshafvande inkomna uppgifter, antalet af de norske och främmande makters undersåter, som då besuto jord i Sverige, uppgick till 71, bland hvilka 12 norske, samt taxeringsvärdet å den

sålunda åt dem öfverlättna jordegendom utgjorde 1,991,568 R:dr, och den del deraf, som tillhörde utom riket boende utlänningar uppskattad till 591,235 R:dr; uppgående concessioner af ifrågavarande beskaffenhet under treårsperioderna 1854—1856, och 1857—1859, till ett sammanräknadt antal af 65.

Med redan vid riksdagen år 1850—1851 hade förhållandet i afseende å ifrågavarande angelägenhet ådragit sig uppmärksamhet i den mån, att Rikets Ständer i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t hemställde, att utländsk man, som derefter ville sig här i riket bosätta för att bruka och besitta fast egendom, ej måtte dertill erhålla tillåtelse, innan han blifvit till svensk medborgare antagen, hvilken hemställan likväl icke lærer vunnit Kongl. Maj:ts nådiga bifall, enär sådana tillåtelser derefter i ökad mängd och med utsträckning till egendom af högst betydligt värde blifvit utfärdade. Om förhållandet under åren 1860—1869 saknas närmare upplysningar; men antalet af derefter beviljade koncessioner utgjorde: år 1870 femtioåtta, år 1871 femtioen och år 1872 nittio, och de belopp, som från den 19 Januari 1872 till den 10 Januari 1873 blifvit af utländske undersåter för af dem under detta sednaste år inköpt fast egendom utfästade, uppgingo till icke mindre än 10,601,151 R:dr 59 öre, deruti inbegripna 2,117,608 R:dr 71 öre, utgörande köpeskilling för med egendomarne förenade grufveandelar och skogsafverkningsrättigheter, äfvensom i köpeaftalen möjligen innefattad annan lös egendom, hvars värde icke kunnat uppgifvas.

Dessa försäljningar och dertill beviljade concessioner hade icke alltid afsett vissa, till namnet uppgifna, enskilda personer, utan jemväl sträckt sig till *bolag och handelsfirmor*. Sålunda hade under år 1872, bland andra, ett handelskonsortium af två Berlinerfirmor och en Hamburgerfirma fått inom Vestmanland förvärfva och besitta en stor landt- och bruksegendom med dertill hörande skogar, malmfält m. m. mot en köpeskilling af 1,192,970 R:dr; likaså hade ett handelskonsortium af tre eller fyra Londonerfirmor erhållit tillåtelse inom Örebro och Stora Kopparbergs län inköpa en bruksegendom med skogar, gruffält, masugnar, valsverk m. m. mot en köpeskilling af 3,200,000 R:dr, af hvilka 1,200,000 R:dr voro beräknade lör grufveandelar, samt en delegare i en af dessa Londonerfirmor att inom Gefleborgs län förvärfva och besitta en mindre jordfastighet för 35,000 R:dr, men derjemte med dertill hörande skogsafverkningsrätt mot en löseskilling af 1,374,638 R:dr, och dessutom att i samma län mot 34,000 R:dr tillhandla sig $\frac{5}{100}$ -delar af ett sågverk med afverkningsrätt. Hårtill kommer det nya Gellivara-bolaget med ett område af 25 kvadratmil, inköpt för ett belopp af 775,000 R:dr.

Af dessa faktiska förhållanden syntes ådagalagdt, att fastighetsförvärf inom Sveriges landamären begynt i sednaste tider blifva föremål för spekulation i utlandet, äfvensom vid ytterligare granskning af de särskilda fallen, att dessa spekulationsaffärer bedrefvos ej allenast af sådana främlingar, som personligen hit inflyttade, utan äfven af kapitalstarka bolag eller handelsfirmor, och enskilda kapitalister, de der finna det förmånligt att i svensk jord samt svensk bruks- och skogsegendom nedlägga penningar,

utan någon afsigt hos köparen att hit inflytta, eller med sådan egendom taga annan befattning, än den, som från ett utrikes befintligt kontor kan utöfvas uteslutande i ändamål att af kapitalet draga den största möjliga vinst, och således än mindre i någon afsigt att söka svensk medborgarerätt. Det mest betänkliga härvid vore, att fast egendom i förening med grufvefält, skogsafverkningsrätt och sågverk allt mer under sednare tider fått öfvergå till utländska affärsmäns, handelsfirmors och bolags ego, enär, då bruks-, grufve- och skogsnäringsars bedrivande syntes vara det, som mera än annat lockade till sådana spekulationer, man väl kunde tänka sig såsom en möjlighet att, derest dylika förvärf finge ohejdadt fortgå, utländska bolag, handelsfirmor och konsortier komme att tillvälla sig de bästa och rikaste styckena af det jernbälte, som sträcker sig genom det mellersta Sverige, samt de största och mäktigaste resterna af de skogar, som ännu återstå i Wermland, i Dalarne och i Norrland, helst dessa bolags och konsortiers öfvervägande förmåga att dertill anskaffa penningkapital icke kunde betviflas. Utsigterna till sådana köpeanbud utvidgade sig med hvarje ny jernväg, hvarje ny farbar gjord vattenled i de mera aflägsna, hittills mindre befarna trakterna i vårt land, och de enskildes förmåga att motstå de utländskes spekulationer vore icke nog stark i ett land, der kapitalet jemförelsevis är knappt; hvadan en tid kunde inträffa, då våra bergslager väl äro genomkorsade af jernvägar, våra vattenfall rikt försedda med de ståtligaste manufakturier, våra grufvor upparbetade till att förse den europeiska marknaden med mångdubbelt större quantitet jern, än nu, och utförseln af våra skogsprodukter för en tid kunde inbringa millioner; men då tillika våra bergslager icke längre äro våra, ock stegringen i afkastningen af våra skogar, grufvor, bruk och tegar icke ökar landets förmögenhet och bidraget till kapitalbildning derinom, utan deremot tillflyter utländska bolag och affärsmän.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med afseende jemväl på faran deraf, att våra inhemska förhållanden kunde af sådana anledningar blifva föremål för internationella förvecklingar, samt inblandningar från främmande makters sida, samt möjligen till och med vår sjelfständiga lagstiftningsrätt hämmas eller lida inverkan af anspråk och fordringar från egendomsegare inom landet, hvilka för sina personer och alla andra förhållanden i öfrigt voro främmande makts undersåter, har motionären föreslagit:

att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t ville uttala sina förhågor för följderna af de grundsatser, som hittills gjort sig gällande i afseende å beviljande af tillstånd åt utländske undersåter att i riket besitta fast egendom eller härstädes idka bergsbruk och skogsafverkning, samt *att* Riksdagen i samma skrifvelse måtte till Kongl. Maj:t hemställa, huruvida icke för framtiden kunde stadgas såsom grundsatser i detta hänseende:

dels *att*, då enligt Kongl. Maj:ts nådiga Kungörelse af den 3 Oktober 1829 utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarerätt, icke kan anses vara berättigad att i riket fast egendom förvärfva och besitta utan att han dertill undfått

Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd», sådant tillstånd hädanefter icke meddelas utlänning, som ej är norrman, utan föregående i laga form afgifven förklaring af sökanden, att han ärnar sig inom ett år här i riket bosätta, för att kunna, senast fyra år efter erhållandet af den sökta tillåtelsen att egendomen besitta, undfå svensk medborgare-rätt; samt att, för brytandet af sådan förklaring af Kongl. Maj:t stadgas det äfventyr som nödigt pröfvas;

dels att, då enligt § 28 af Kongl. Förordningen om utvidgad näringsfrihet af den 18 Juni 1864 »tillstånd till drifvande af masugn eller hytta, stångjernsbruk, manufakturverk eller annan inrättning, som afser tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och ej är att anse såsom handverk, sökes (af utlänning) . . . hos Bergs-öfverstyrelsen, som dervid förfar efter den ordning, som i § 26 och 1 och 2 mom. af § 27 stadgad är», och då enligt Kongl. Förordningen den 12 April 1872 utlänning är förbudet att utan Konungens tillstånd i riket vistas, och näring idka, der bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka grufvedrift, hädanefter vid beviljande af tillstånd åt utlänning, som ej är norrman, att här i riket bedrifva brukshandtering eller grufvedrift, måtte fästas sådana strängare vilkor som för rikets säkerhet och våra ekonomiska fördelar kunna anses betryggande;

dels ock att skogsafverkning för annat än egen bostads eller egen jord- eller bergbruksegendoms behof är utlänning, som ej är norrman eller ej redan är i besittning af rätt dertill, före vunnen naturalisation förbuden.»

Utskottet anser sig, innan det afgifver yttrande i anledning af motionen, böra framställa en kort redogörelse för innehållet af de lagar och förordningar, som kunna ega tillämplighet i fråga om utländings befogenhet, att i Sverige förvärfva och besitta fast egendom, eller drifva bergsbruk, handel eller annan rörelse. Dessa äro, utom Kongl. Kungörelsen den 3 Oktober 1829, hvars innehåll här ofvan finnes anfördt, Kongl. Förordningen angående utvidgad näringsfrihet, gifven den 18 Juni 1864, som stadgar uti 26 §: att på särskild pröfning i hvarje fall skall bero, om utländsk man eller qvinna, som erhållit Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd att i riket vistas, må här få idka handels- eller fabriksrörelse, handverk eller annan handtering; uti 27 § 1:a och 2:a mom.: att, då fråga är om sådan rörelses bedrifvande i stad, vederbörande Kongl. Maj:ts Befallningshafvande eger att derom meddela beslut, dock att, der skäl mot bifall till ansökningen förekommer, ärendet bör underställas Kongl. Maj:ts afgörande, samt i 3:e mom.: att, om tillåtelse sökes till näringsyrkes utöfvande i köping eller på landet, frågan skall till Kongl. Maj:ts omedelbara bepröfvande hänskjutas; hvarjemte i 28 § föreskrifves, att tillåtelse till bedrifvande af masugn eller hytta, stångjernsbruk, manufakturverk, eller annan inrättning, som afser tillgodogörande

eller förädling af mineralrikets alster och icke är att anse såsom handtverk, skall sökas hos Bergsöfverstyrelsen, som dervid skall förfara efter de grunder och i den ordning, som i 26 och 27 §§ 1:a och 2:a mom. äro bestämda.

Kongl. Kungörelsen den 12 April 1872, som förbjuder, att utländing hädanefter må i riket bearbeta inmutad mineralfyndighet eller idka grufvedrift, med mindre han erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att i riket vistas och Kongl. Maj:t jemväl, på hans särskilda ansökning, att få å fyndigheten eller grufvelägenheten arbete anställa och fullfölja, funnit skäligt dertill lemna bifall; och skall det försöks eller grufvearbete, som utländing utan Kongl. Maj:ts dertill lemnade medgifvande kan komma att företaga eller företaga låta, vara utan all verkan till bevarande af hans rätt i lit hänförligt afseende; dock att hvad sålunda blifvit stadgadt icke eger tillämplighet i fråga om fyndighet eller grufvelägenhet, som på grund af behörig, före utfärdandet af denna författning vunnen besittningsrätt af utländing redan innehafves.

Härförutan är i fråga om arf, som här i riket fallit, stadgadt, *i 15 kap. 1 § Ärfda-Balken*, att när den dör, som hafver arfvingar utrikes å den ort boende, der svensk man ej arf njuter, ega de ej att taga något arf i Sverige, utan de äro den dödes barn och bröstarfvingar och vilja sätta sig neder här i landet att bygga och bo, så ock borgen därför ställa inom natt och år; samt *i 2 § af samma kap. och Balk*, att, om utländsk arfvinge bor å den ort, der svensk man arf njuter, då njute han samma rätt i Sverige, om han inom natt och år sig anmäler och med fulla skäl visar att han är rätter arfvinge; äfvensom hvad särskildt angår *norska undersåter*, *Kongl. Förordningen den 4 Juni 1868* stadgar, att norsk man eller qvinna skall vara berättigad, att utan särskildt tillstånd i riket vistas samt att besitta fast egendom, under vilkor, om egaren icke tillika är här bosatt, att alltid hafva ett i orten bosatt ombud, som vid de tillfällen, då egaren ej personligen sig i riket uppehåller, skall vara behörigt att i angelägenheter, hvilka röra egendomen, vid domstolar och andra embetsmyndigheter å egarens vägnar svara; egande äfven norsk man eller qvinna, när de äro i riket bosatta och mantalsskrifna, att under enahanda vilkor, som för svenska undersåter äro stadgade, idka handel och annat näringsyrke.

Slutligen må, i fråga om vilkoren för utländsk mans upptagande till svensk medborgare, enligt *Kongl. Förordningen den 27 Februari 1858* här antecknas: att ansökning derom skall göras hos Konungen: att svensk medborgar rätt må vinnas af utländsk man, som 1:o uppnått 21 års ålder, 2:o eger god frejd, 3:o varit boende tre år i riket och 4:o har utväg att sig försörja; samt att, om utländsk man, enligt hvad i 28 § Regerings-Formen medgifvet är, blifvit i rikets tjänst anställd, eller gjort sig känd för utmärkt skicklighet i vetenskap eller konst, eller i landtbruk, bergsbruk eller annan näring, eller hans upptagande eljest finnes för riket medföra gagn, medborgar rätt äfven tidigare efter inflyttningen kan honom meddelas.

Vid öfvervägande af de faktiska förhållanden, motionären till stöd för sitt förslag med ledning af officiella handlingar framställt, samt af hvad dessutom i saken är bekant och dermed för öfrigt står i sammanhang, har Utskottet funnit ärendet vara af beskaffenhet att förtjena den största uppmärksamhet. Det gäller en af samhällets lifsfrågor, eller den: huruvida det med dess sanna välfärd kan anses fullt förenligt, att fäderneslandets jord må obegränsadt och utan förbehåll kunna få öfvergå till ego och besittning af främlingar, som icke vilja fullständigt inträda i statens gemenskap, som icke vilja blifva dess undersåter, lika med dess infödda söner, och med dem dela ljuft och ledt, och som eftersträfvat dessa förvärf endast i spekulation på den vinst, de af de näringskällor beräknat sig kunna hemta, med hvilka naturen särskildt försett vårt land i ersättning för fördelar, dem hon tilldelat andra länder. Det har tillföre funnits tider, då utländingar i mängd infunno sig hos oss för att söka del i den verksamhet och den vinst, som våra grufvor, våra malmfält, våra skogar, vårt jordbruk kunde erbjuda; men som då tillika funno det naturligt, att de på samma gång äfven för sina personer borde införlifva sig med samhället och blifva undersåter af den stat, af hvars område de önskade för sina industriella ändamål förvärfva andelar. Deras bosättning i landet var för detsamma obestriddligen en varaktig vinst, ej mindre i anseende till de kapitaler de medförde, än fastmer i anseende till den arbetsskicklighet och relativa konstfärdighet, de innehade och bland sina nya bröder utbredde i en tid, då, i brist af ändamålsenliga och tillräckliga kommunikationsanstalter, staterna i förhållande till hvarandra voro vida mer afslutna än nu, och kännedom om de industriella framstegen i främmande länder mera svår att vinna, än förhållandet nu är. Härtill kom den synnerligen viktiga omständigheten, att den vinst, dessa i landet sig bosättande utländingar af sin företagsamhet skördade, stannade inom landet och sålunda bidrog till kapitalbildningens tillväxt och reproduktionens förkofran.

De fastighetsförvärf af utländingar, som icke i och med förvärfvet önska blifva svenska undersåter och medborgare i vårt samhälle och sjelfva sätta sig neder här i landet, för att bygga och bo, framstå deremot i en annan dager. Det bör erkännas, att de kapitalbelopp, de såsom köpeskilling för de förvärfvade egendomarne erlægga och på sådan grund i landet införa, för ett jemförelsevis kapitalfattigt land icke är utan betydelse; det må äfven medgifvas, att den större utsträckning, de med sina rikare penningetillgångar kunde åt sin affärsverksamhet bereda, i sin mån äfven för landet och isynnerhet dess arbetarebefolkning kunde blifva gagnelig, ehuru, på andra sidan, äfven dessa tillgångar kunde verka till uteslutande eller minskning af inhemsk täflan; men hufvudvinsten, eller den rena behållningen, skulle dock utan tvifvel, eller åtminstone i de flesta fall, komma att inflyta i de utländske egarnes kassar på deras boningsorter utrikes och sålunda gå för landet förlorad, och likväl utgör denna behållning en del af afkastningen från de hufvudnäringskällor, ur hvilka

landets eget materiella välstånd borde hemta stödet för sin styrka, sin varaktighet, sin utveckling.

Hvad som emellertid i minst lika hög grad härvid förtjenar att noggrannt betänkas, det är den säregna ställning, dessa utländska makters undersåter i sin egenskap af jord- och fastighetsegare i Sverige samt af näringsidkare derstädes intaga och allt vidare komma att intaga i förhållande till sina s. k. »underhafvande» samt befolkningen i de kommuner och nejder, der deras egendomar äro belägna. Det innefattar omisskänneligen något rent patriarkaliskt, detta band, som förenar egendomsherrn med hans »underhafvande»; det ålägger honom pligter, som väl icke kunna af den exekutiva makten utkrävas, men som icke desto mindre äro i lika, om ej i än högre grad för honom bindande, om han rätt uppfattar sin ställning. Förtrogen bekantskap med sina underlydandes lefnadsvanor, goda råd och understöd i nöden, uppmuntran och belöning åt de deraf förtjente, varning åt de felande, varmt nit för skolors och uppfostrans välsignelser, goda föredömen genom redbarhet och ordentlighet, och framför allt aflägsnande af den hårdhet och vrängvisa, som så ofta af egennyttiga förvaltare kan utövas: sådana äro hufvuddragen af de pligter, som beteckna den ställning, den fosterländske egendomsherrn till sina underlydande intager, sådana medlen för det helsosamma inflytande, han på dem, till fördel äfven för samhället, kan utveckla, och till afböjande af den bittra stämning, som icke minst i våra dagar på olika sätt, men alltid ledande från målet, hos den fattige söker att gifva sig luft mot den rike. För att kunna utöfva detta helsosamma inflytande erfordras, att egendomsherrn, åtminstone tid efter annan, bor ock vistas på sin egendom och inom kretsen af sin dithörande omgivning, att han sålunda lär sig att känna, rätt uppfatta och bedöma verkligheterna, sådana de äro, inom den trakt, den kommun, det samhälle, hvaraf han dock genom sitt egendomsförvärf i sin mån är en medlem; och sålunda väckt, skall han, om han för sin person likväl i politiskt hänseende är och förblifver en främling, måhända sjelf inse, huru onaturlig den är, denna hans ställning, och huru litet förenligt med mensklighetens och kulturens högre intressen ett sådant hans samband med samhället måste vara, som, utgående allenast från spekulationen, mynnar in blott i kassakistan, lemnande hjertat oberördt, och eger hela sin betydelse endast i den harmoniska samklängen emellan debet och kredit.

Det nu anmärkta gäller isynnerhet *utländska bolagsföreningar* med begränsad eller obegränsad ansvarighet, konsortier, handelsfirmor, korporationer, stiftelser och andra föreningar, de der af lag erkännas föreställa juridiska eller sammansatta personligheter med rätt att kära och svara. Ingen af de individer, af hvilka de äro sammansatta, eger i dem något annat eller högre intresse, än det, som tillfredsställes genom ymniga dividender, och deras egendomsförvaltares hufvudsträfvan kommer således att företrädesvis riktas uppå, att tillgodose detta intresse, utan afseende på inverkningarne deraf på de underlydande. Särskildt kan man derjemte härvid ej undgå att erinra sig, att i de flesta fall de individuella delegarne i ett bolag kunna —

till och med för sjelfva bolagets styrelse — vara, med undantag af dem, som på generalsammankomsten infinna sig, alldeles okända personer. Det hör till företeelserna i vår på materiel vinst i alla riktningar spekulerande tid, att de s. k. anonyma, på aktier ställda bolagen, med ansvarigheten begränsad till aktiebeloppet, blifva allt flere, och de solidariska bolagen färre, och då lagarne numera tillåta äfven utfärdande af aktier, lydande på innehafvaren, är det klart, att kunskapen om hvilka de verkliga delegarne i ett aktiebolag äro, och huruvida de, som äro det i dag, äro det äfven i morgon, blir omöjlig att vinna. Det är från styrelsen på den öfverenskomna orten utrikes, som alla föreskrifter och befallningar till förvaltarne utgå; det är från de sednare, som initiativen rörande förvaltningens detaljer i de flesta fall till den förra ingå; och om, vid sådant förhållande, husbondemaktens pligter, bland annat äfven då ogynnsamma konjunkturer gjorde det för bolaget fördelaktigt att hastigt minska arbetsstyrkan, skulle alltför mycket åsidosättas, vore det något, som man kunde beklaga, men icke ega rätt att förundra sig öfver, enär tillvaron af ett sådant förhållande icke af lag är förhindrad.

Hvad nu är sagdt om aktiebolagen gäller äfven om de utrikes i nyare tider allt mer uppträdande s. k. *konsortier* mellan två eller flere för ett visst ändamål samverkande aktiebolag eller handelsfirmor; det gäller ock om de solidariska bolagen, med undantag af hvad angår kunskapen om hvilka de personer äro, som deri äro medlemmar, och med samma undantag kan detsamma ock sägas om utländska korporationer, stiftelser och andra föreningar, som för andra än industriela och merkantila ändamål spekulera i jordfastighet i främmande land. Men äfven en annan synpunkt finnes, och den icke minst af vigt, som afser dem alla gemensamt och härvid förtjenar att särskildt framhållas. Den angår *det rättsförhållande till Staten och dess verkliga medlemmar*, hvori utländska bolag och föreningar, i deras egenkap af, på ena sidan utländska undersåter för sina personer, och på den andra jord- eller bruksegendomsägare i Sverige, komma att befinna sig. En allmänt erkänd och vedertagen international rättsmaxim är den, att *alla tvister om jord och gods å landet*, vare sig om eganderätt, besittning, nyttjande, bolstada skäl, åverkan m. m. skola afgöras och dömas af behörig Rätt i det land, der jorden ligger; och i detta afseende har man, under förutsättning att denna rättsgrundsats alltid kan hållas vid makt, således ej några egentliga förvecklingar att befara. Men annat blir förhållandet i fråga om de rättsanspråk af civil natur, hvilka inhemske personer kunde få anledning att söka göra gällande mot dessa utländska bolags och jordegares personer, eller med andra ord, *inhemske mäns personliga fordringar* hos utlänningar. Kan en sådan utländsk gäldenär anträffas inom riket, kan han ock, enligt allmänt erkända och äfven hos oss gällande internationala grundsatsar, sökas å ort inom riket, der han anträffats, och äfven domen, der den utfaller till kärandens förmån, genom de tillgångar den förres i landet befintliga egendom kan erbjuda, bringas till verkställighet. Men för *utländska bolag* och föreningar gälla andra grundsatsar. Här om stad-

gar vår lag: »bolagsmän sökas, der bolaget är», och detsamma är ock i andra länders lagar stadgadt; följande häraf, att svensk man med fordran hos ett utländskt bolag måste, i fall af behof, för att söka ut sin rätt, vända sig till domstolen på den ort utrikes, der bolagets styrelse finnes. Skulle det inträffa, att bolaget försattes i konkurstillstånd, komme äfven hela den deraf följande proceduren att behandlas utrikes, och alltså en svensk fordringsegare blifva nödsakad att, för att utfå någon andel för sin fordran, utföra sin talan vid konkursdomstolen utrikes, ehuru de i Sverige befintliga egendomstillgångarne skulle tagas i anspråk för massa dividendi på den utländska orten. Ända till nyare tider har kändedomen om Sverige och de vigtiga förvärfskällor, naturen nedlagt inom dess område varit jemförelsevis mindre utbredd. Förhållandet är nu ett annat; uppmärksamheten derpå har blifvit väckt, och hvad här ofvan samt i motionen blifvit anfördt om de kapitalstarka, utländska bolag, som sökt och erhållit Kongl. Maj:ts tillåtelse att förvärfva och besitta landt- och bruksegendomar, grufvor och skogar med full afverkningsrätt, utgör derpå ganska talande bevis. Det ligger i affärsrörelsens natur, att ju mera utsträckt och mångsidig den är, desto flera måste de kreditförbindelser, om än lydande på kortare tid, blifva, som rörelsen på orten framkallar; och visar det sig således, huruledes äfven det ofvantecknade förhållandet med forum domicilii för de till sin verkliga kapitalstyrka och soliditet mindre kända utländska bolag, som erhållit eller kunna erhålla tillåtelse att i förening med jordbesittning bedrifva bergsbruks- och skogsrörelse här i landet, kan leda till förvecklingar och betydliga förluster för svenska medborgare.

Härtill kunna förvecklingar af ett annat och ännu ömtåligare slag tillkomma. Statens obegränsade rätt att ordna sin ekonomiska lagstiftning efter sina verkliga intressen är oeftergiffig; men representanterne af de mäktiga intressen, af hvilka ifrågasvarande utländska bolag i sina spekulationer ledas, kunde af en eller annan sådan lagstiftningsåtgärd finna sig störda i sin verksamhet och, för att befrias från detta störande, söka hjälp och beskydd af de makter, hvilkas undersåter de i politiskt afseende äro. På de politiska beräkningarne för tiden kunde det då komma att bero, huruvida dessa makter funne det skäligt att deri inblanda sig eller icke; och att sådana inblandningar af mäktigare stater i svagare staters inre angelägenheter egt rum, derpå kan äfven de allranyaste tidernas historia framställa färska bevis af mycket beaktansvärd beskaffenhet. I flere europeiska stater har man väl i nyare tider frångått den gamla grundsatsen, att utlänning, som inom landet ville förvärfva jord, ock skulle vara pliktig att såsom undersåte inträda i dess gemenskap; men då England först år 1870 fann det med sina intressen förenligt att genom parlamentsakten af den 12 Maj utan dylikt förbehåll medgifva utlänning sådan frihet, omnämnes i densamma dock icke *bolag* eller associationer, och undantagas derifrån äfven dess *kolonier*. Huru långt man deremot uti de Nordamerikanska fristaterna ännu är från erkännande af dessa nya grundsatser, derom lemnas omständlig utredning i motionen.

Ehuruväl mycket af hvad nu är sagdt eger full tillämplighet äfven på *utlänningar, individuellt betraktade*, förekommer dock i afseende å dem äfven åtskil- ligt, som föranleder till att ställa dem i en särskild kategori. Man kan i detta hänseende icke lemna obemärkta följderna af det nya system för försvarsverkets ord- nande, som i nyare tider antingen redan gjort eller håller på att göra sig gällande inom de europeiska staterna, grundadt på en för hvarje manlig individ inom en viss ålder, på få undantag när, obligatorisk värnepligt, och bildadt hufvudsakligen efter de maximer, som i dess ursprungsland, Preussen, blifvit utvecklade. I fall af ett krig mellan Sverige på ena sidan och någon främmande makt med ett sålunda ord- nadt försvarssystem på den andra, skulle deraf ganska egna förvecklingar och pligt- kollisioner kunna uppkomma, då en främmande makts undersåte, som tillika är jord- eller bruksegare i Sverige, blefve af den makt, hvars undersåte han är, kallad att fullgöra sin värnepligt, medan på andra sidan han, lika med alla andra jordegare i Sverige blefve underkastad kontributioner, som krigets hårda nödvändighet ovilkorligen påkallade. Hans ställning i det förra hänseendet kunde dervid icke på något slags rättsgrund medföra för honom något privilegium i det sednare; men den derigenom uppkommande pligtkollisionen kunde för honom emellertid blifva mångsidigt grave- rande. En sådan undvikes deremot, om med utländings berättigande att förvärfva och besitta jordegendom m. m. i Sverige skyldigheten att tillika blifva svensk under- såte och medborgare blefve förenad. Också torde åtminstone i de flesta fall de mindre bemedlade utlänningar, som i Sverige eftersträfvat sådant förvärf, göra det i afsigt att äfven för sina personer jemte familj sig i landet bosätta; hvarföre ock billigt är, att förvärfvet med vederbörlig tillåtelse må kunna ega rum, innan öfver- flyttningen och bosättningen vidtagas. Omständigheter kunna äfven tänkas förekomma, som gjorde det för en sådan utlänning behöfligt, att med bosättningen få uppskjuta någon kortare tid, och äfven det synes utan synnerlig våda kunna medgifvas, men likväl under den förutsättning, att han icke under mellantiden må såsom jordegare vara berättigad till vidtagande af sådana åtgärder, som kunde lända till skada för egendomen i det skick, den före hans tillträde egde.

Denna anmärkning erhåller särskild vikt i fråga om *skogsafverkning*. För- värfvet kan hafva blifvit gjordt just i spekulation på vinsten från den välvårdade skog, som åtföljde egendomen vid köpet, och när denna vinst blifvit inskördad, kunde egendomen för den ännu då genom undersätlighetens band med landet icke förenade, utländske egaren förlora allt vidare intresse, må hända till den grad att han under- låter bosättningen; följande häraf, att det för landets noggrannt afvägda bästa torde vara nödigt och nyttigt, att under nyssnämnda mellantid det skulle vara den utländ- ske jordegaren förbjudet, likasom förhållandet nu hos oss är med innehafvare af bo- ställen, att afverka skog till afsalu.

På alla dessa skäl har Utskottet ansett sig böra värdsamt hemställa:

att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t må uttala sina farhågor för följderna af de grundsatser, som hittills gjort sig gällande i fråga om tillåtelse för främmande länders undersåter att i Sverige förvärfva och besitta fast egendom, eller härstädes idka grufvedrift, bergsbruk eller skogsafverkning, samt att i samma underdåniga skrifvelse hemställa, huruvida icke, utan rubbning likväl af de åt Norrmän i detta hänseende medgifna rättigheter, kunde såsom grundsats för framtiden stadgas:

dels, att åt främmande länders bolagsföreningar, med vare sig obegränsad eller begränsad ansvarighet, eller s. k. konsortier, handelsfirmor, korporationer, stiftelser eller inrättningar, tillåtelse hädanefter icke må meddelas att förvärfva eller besitta fast egendom i riket, eller att härstädes idka skogsafverkning, grufvedrift eller annat bergsbruk, äfvensom att, derest något utländskt bolag, konsortium, korporation, stiftelse eller inrättning på ett eller annat sätt ändock förvärfvat egande- eller besittningsrätt i svensk jord, skogar, grufvor eller annan fast egendom, eller rätt till skogsafverkning, efter det allmän Förordning i omförmälda afseenden blifvit utfärdad, sådant förvärf må anses ogiltigt, och förvärfvaren förpligtad att, inom förelagd viss kort tid, det sålunda förvärfvade till svensk undersåte afyttra, vid äfventyr, om sådant ej iakttagits, att genom vederbörandes försorg fastigheten eller rättigheten oförtöfvadt på offentlig auktion försäljes till sådan köpare, som är berättigad att den innehafva och besitta, hvarefter köpeskillingen, sedan försäljningskostnaderna afdragits, utbetalas till den, för hvars räkning fastigheten eller rättigheten sålunda blifvit försäld;

dels, att, derest i ett eller annat fall skäl förekomme att åt någon *enskild person*, som är främmande makts undersåte, meddela tillåtelse att i Sverige förvärfva och besitta fast egendom, dervid likväl såsom vilkor borde bestämmas, att sådan enskild person skall inom förelagd kort tid, men sednast inom 5 år efter tillåtelsens meddelande söka svensk medborgarerätt, med de deraf följande skyldigheter och rättigheter, allt vid äfventyr att fastigheten eljest försäljes, efter hvad derom här ofvan sägs;

dels ock, att främmande makts undersåte, som under ofvan nämnda vilkor erhållit Kongl. Maj:ts nådiga tillåtelse att fast egendom härstädes förvärfva och besitta, dock icke må tillstädjas

afverka skog till afsalu, innan han blifvit till svensk medborgare antagen.

Stockholm den 28 April 1873.

På Utskottets vägnar:

Arvid Faxe.

Reservationer:

af Herr *Faxe*: »De af motionären uppgifna förhållanden äro otvifvelaktigt förtjenta af stor uppmärksamhet; ty om det än må erkännas, att utländingars förvärf af fast egendom i Sverige, der sådant varit förenadt med de nya egarnes inflyttning och bosättning inom landet, medfört ganska betydliga fördelar, helst de sålunda inkomna utländingarne ostridigt mycket bidragit, i äldre tider till bergsbrukets och under den oss närmare tiden till jordbrukets utveckling och framåtskridande; äfvensom det måste i viss mån vara till nytta för ett penningefattigt land, att främmande kapital dit inflyta, och särskildt för egare af jord- och bruksegendomar, då såmedelst åt dessa egendomar gifves deras rätta värde och detta sedermera genom täflan emellan inhemske och utländske köpare upprätthålles; så är det deremot lika oförnekligt, att, i detta likasom i andra fall, det nyttiga genom öfverdriften kan blifva skadligt, och ingalunda må det anses önskvärdt och ledande till landets sanna bättnad, att de förnämsta källorna till dess välstånd komma i utländingars händer, och att vinsten af en stigande afkastning utaf landets hufvudnäringar tillfaller främmande maktens undersåter, i stället för att, på en naturlig väg, om än icke lika hastigt som genom grundegendomens öfverlåtande, befordra ökad kapitalbildning och ett mera stadigvarande välstånd.

De köp, hvarigenom utländingar förvärfvat fast egendom i Sverige, hafva dock, intill den sednare tiden, hufvudsakligen och nästan uteslutande afsett jordbruksfastigheter, och försäljningen har derjemte skett till enskilda namngifna personer, vid hvilket förhållande föga varit att deremot erinra, helst köpare endast undantagsvis förblifvit boende utom riket, utan vanligen samtidigt med köpen här bosatt sig;

Äfvensom antagas kunnat att också de förstnämnde eller deras blifvande rättsinnehafvare förr eller senare skulle hit inflytta. Och då detta jemväl i de flesta fall torde kunna förutsättas såsom en följd af de lika beskaffade köp, som hädanefter afslutas, finner jag det ingalunda vara nödigt, att, utöfver hvad hitintills iakttagits, särskilda vilkor fästas vid tillåtelsen för enskild utländing att här förvärfva och besitta fast egendom. Det är visserligen möjligt, hvarpå exempel redan förekommit, att sådan person här förvärfvar större possessioner, omfattande icke blott jordegendom, utan ock samt förnämligast bergverk och skogar; men sådana mera enstaka fall torde vid lagstiftning ej förtjena särdeles uppmärksamhet; och att, såsom Utskottets majoritet föreslagit, stadga ovilkorlig skyldighet för utländsk köpare, att inom viss tid här bosätta sig och söka medborgarerätt samt, för underlåtenhet deraf, sådan påföljd, att det inköpta eljest skall frivilligt eller tvångsvis försäljas, synes mig ingalunda lämpligt; ty om än för kontroll öfver fullgörandet kunde meddelas fullt verksamma föreskrifter, hvilket dock synes mycket tvifvelaktigt, skulle dessa vid verkställigheten kunna föranleda till åtgärder, som, åtminstone för den deraf lidande, måste synas ganska förhatliga och möjligen kunde leda till just det, som man, bland annat, genom ifrågavarande lagstiftning åsyftat att förekomma, eller besvärliga reklamationer från den främmande makt, hvars undersåte sålunda blifvit lidande. Dessutom torde det böra väl betäckas, innan, i strid med de flesta europeiska länders lagstiftning, stadganden meddelas, som sannolikt inom dessa, på grund af reciprociteten, skulle framkalla, ej mindre i detta än äfven i andra afseenden, sådana bestämmelser, som kunde blifva ganska betungande för svenska medborgare, hvilka der innehafva fast egendom eller der drifva någon rörelse. En annan omständighet, som härvid äfven förtjenar uppmärksamhet, är möjligheten deraf, att ifrågavarande restriktiva bestämmelser kunde föranleda en lika hastig som skadlig sänkning af fastighetsvärdena inom landet. Icke mera antagligt, än det förstnämnda, är förslaget, att utländing, oaktadt han erhållit vederbörligt, fastän vilkorligt tillstånd att ega och besitta en inköpt fastighet, samt hans eganderätt, på grund deraf, jemväl blifvit med uppbud och fasta befästad, likväl, intill dess han vunnit svensk medborgarrätt, icke skulle ega att, lika med landets öfriga innevånare, begagna den skog som växer på hans egor — icke att af der befintligt öfverflöd försälja ett enda träd. Ett sådant förbud skulle nödvändiggora meddelandet af särskilda straffbestämmelser eller påföljder för förbudets öfverträdande, och för dess upprätthållande, der detta verkligen komme att ske, föranleda till åtgärder, lika oangenäma för den, af hvilken de skulle vidtagas, som för den, hvilken blefve föremål deraf. Skulle åter, vid pröfning af förekommande ansökningar af utländingar om tillstånd att här besitta fast egendom, anledning yppas dertill, att egentliga ändamålet vore att åtkomma och föröda skogen derstädes, så lærer, såsom ock förut inträffat, detta blifva ett giltigt skäl för afslag å ansökningen. Och om derjemte föreskrifves, att hvad som är eller varder stadgadt i afseende på fast egendom äfven skall gälla ifråga om afyerkningsrätt till skog på andras mark,

torde, under förutsättning att hädanefter såsom hittills iakttages, att med hvarje medgifvande af ifrågavarande beskaffenhet förenas skyldighet för utländing att här hafva ett svenskt ombud, som för honom svarar, några vidare bestämmelser i detta afseende ej vara behöfliga.

Helt annorlunda ställer sig dock förhållandet i fråga om utländskt bolags rätt att här i riket förvärfva och besitta fast egendom. På sätt motionären äfven anmärkt, synas landets större bruks- och skogsegendomar under den senare tiden hafva blifvit föremål för spekulation af utländska handelshus och konsortier af dylika; och det är antagligt, att, i den mån tillgodogörandet af sådana egendomars afkastning underlättas genom öppnandet af nya kommunikationsleder, dessa spekulationer skola erhålla en alltjemt fortgående större utsträckning; dervid de stora kapitaltillgångar, hvaröfver dylika bolag kunna disponera, sätta dem i tillfälle att i det närmaste utestänga all inhemsk täflan; och om man äfven kunde förbise den politiska betydelsen deraf, att de mäktiga intressen, hvilka representeras af dessa bolag, lätteligen kunna komma i strid med de bestämmelser, som i lagstiftningsväg här må finnas nödiga, samt att till och med förvecklingar med främmande makter deraf kunde föranledas, måste dock, på sätt här ofvan redan blifvit yttradt, medgifvas, att det icke kan vara med landets och dess innevänares sanna fördel förenligt, att öfvermålda bolag komma i besittning af en större och bättre del af landets jord- och bruksegendomar, bergverk och skogar. Särskildt torde härvid ock förtjena uppmärksamhet, att bolag kunna utgöras af helt andra personer än dem, på hvilka firman hänvisar, och delegarne jemväl sedermera omvexla, så att de verkliga delegarne äro eller blifva fullkomligt okända till så väl namn som personlighet. För min del anser jag således, att det hädanefter i intet fall bör tillåtas utländska bolag eller associationer att här i riket förvärfva och besitta egendom af förenämnda beskaffenhet, ej heller att idka grufvedrift eller bedrifva skogsafverkning på andras egor; äfvensom i fråga om utländings rätt att här i riket bilda eller ingå uti här förut bildadt bolag, hvars verksamhet är egnadt åt dessa föremål, torde böra stadgas, icke allenast vilkoret om Kongl. Maj:ts tillåtelse härtill, utan ock andra sådana vilkor och förbehåll, som gifva säkerhet för lagligheten af bolagets verksamhet och betrygga andras rätt i förhållande till bolaget. Jemte det äfventyr som genom Kongl. förordningen den 3 Oktober 1829 redan är stadgadt för utländing, som här förvärfvat fast egendom, utan att hafva dertill undfått Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd, eller att uppbud och fasta derå icke må beviljas, torde ock böra stadgas, att afhandling, hvarigenom utländing utan sådant tillstånd förvärfvar antingen fast egendom eller nyttjanderätt till malmfält, grufva eller skog, skall såsom ogiltig anses, och att in-teckning af nyttjanderätten således ej heller må meddelas. Dessa påföljder synas ock vara tillfyllestgörande, enär såmedelst äfventyras, att senare köpare eller säljarens borgenärer vinna företrädesrätt till det köpta. Det kan möjligen anmärkas, att förbudet för associationer att här förvärfva fast egendom kunde eluderas derigenom, att hvarje särskild

bolagsman eller delegare låter anteckna sig såsom egare till särskild andel af egendomen; men då Kongl. Maj:ts pröfningsrätt kvarstod och jemväl skulle erhålla redan antydd utsträckning, bör man antaga, att, om försök att sålunda kringgå förbudet förekomma och upptäckas, hvilket senare sällan lär möta någon svårighet, det sökta tillståndet icke beviljas.

Jag får alltså hemställa,

att motionen må i så måtto bifallas, att Riksdagen beslutar, att i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, med omförmälande af de betänkligheter, som, på sätt nyss anfördt blifvit, hos Riksdagen uppstått i fråga om medgifvande för utländska bolag, att här i riket förvärfva och besitta fast egendom eller här idka bergsbruk eller bedrifva skogsafverkning, tillika,

dels uttrycka de åsigtter:

att sådant tillstånd hädanefter icke bör beviljas för utländska bolag eller handelsfirmor eller föreningar af dylika;

att utlänningar icke må ega att här i riket bilda eller såsom delegare ingå i förut bildade bolag, som har till föremål att bedrifva jord- eller skogsbruk eller idka bergsbruk, med mindre de dertill erhålla Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd, på sätt om utländings förvärf af fast egendom redan är stadgadt;

att utlänningar icke må i sådant bolag deltaga för mer än hälften deraf; hvarjemte vid tillståndets meddelande alltid borde bestämmas den andel, som hvarje särskild utländsk delegare tillåtes att innehafva;

att bolaget i allt, som rör dess verksamhet och tillhörigheter samt ansvarighet på grund af ingångna förbindelser, skall vara underkastadt svensk lag och skyldigt att svara inför laga domstol i Sverige;

att bolagets beslut, för att medföra laga verkan, skola vara fattade vid bolagsstämma här i riket;

att den, som i egenskap af disponent förvaltar bolagets egendom eller förestår dess affärer, skall vara svensk undersåte samt lagligen berättigad att vid domstolar och andra embetsmyndigheter svara för bolaget;

att enskild utlänning, som erhåller tillstånd att här i riket förvärfva fast egendom, alltid skall hafva ett i orten bosatt ombud, som är svensk undersåte och vid alla tillfällen, då egaren ej personligen sig i riket uppehåller, skall vara behörigt, att i angelägenheter, som röra nämnda egendom, vid domstolar

och andra embetsmyndigheter å egarens vägnar svara, på sätt och vid påföljd, som för norsk undersåte i dylikt fall är stadgadt;

att dessa bestämmelser och allt hvad som är eller varder stadgadt i fråga om utländings rätt att här i riket förvärfva och besitta fast egendom, äfven skall i tillämpliga delar gälla i fråga om malmfält, grufvor och skogar, jemväl der brukningsrätten icke är förenad med eganderätt till jorden eller grunden;

att afhandling, hvarigenom utlänning här förvärfvat fast egendom eller nyttjanderätt till grufva eller skog, utan att han dertill undfått Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd, skall såsom ogiltig anses och att, i följd deraf, uppbud å fastigheten eller inteckning af nyttjanderätt icke må beviljas;

dels ock anhålla, att Kongl. Maj:t, om dessa åsigter godkännas, täcktes genom allmän författning meddela dermed öfverensstämmande och i öfrigt erforderliga föreskrifter i ämnet; dock att hvad sålunda varder förordnad icke medför någon inskränkning i de rättigheter, som äro norsk undersåte medgifna, ej heller någon rubbning i den rätt till besittning af fast egendom eller till grufvedrift eller skogsbruk, som i behörig ordning redan blifvit utländsk undersåte beviljad; likasom derigenom icke göres någon ändring i hvad uti allmän lag är stadgadt, angående utländings rätt att här i riket taga arf.»

af Herr de *Maré*, som instämt med Herr Faxé.